

RAPPORTAGE VONDSTMELDING HERSELT DORP

I. Verslaggever:

Geert Vynckier
Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
Jekerstraat 10
3700 Tongeren

012 /260321
Geert.vynckier@rwo.vlaanderen.be

functie: erfgoedonderzoeker archeologie

tekeningen en plannen: André Detloff
Johan Van Laecke

II. Identificatie

*Een beschrijving van locatie van de site, met de volgende elementen:

Provincie(s): Antwerpen

Gemeente(n): Herselt

Deelgemeenten(n): Herselt

Coördinaten: Lambert 1972 : X: 186051,31 Y: 193822,08

Kadastergegevens: niet van toepassing – openbare weg

Adres: Dorp (ter hoogte van nr. 8)

Toponiem(en): --

Naam van de site: Herselt- Dorp (HE09DO)

Algemene beschrijving:

Het terrein bevindt zich in het midden van de dorpskern van de gemeente Herselt die in het zuiden van de Antwerpse Kempen ligt (Fig 1 en Fig. 2). Bijgevolg zijn er hoofdzakelijk kunstmatige gronden aanwezig en bevinden we ons in de bebouwde zone. De vindplaats is niet opgenomen in de CAI en ook in de inventaris van het bouwkundig erfgoed wordt de pomp niet vermeld.

III. Archeologische nota

* Datum van de melding van de vondst:

Het Agentschap RO - Vlaanderen kreeg de vondstmelding op 17-11-2009. Het VIOE werd op 17-11-2009 op de hoogte gebracht.

* Een summier beschrijving van het onderzoek dat voorafgaand aan het onderzoek op de site werd uitgevoerd.

Alleen bij de oudere inwoners was geweten dat er hier ooit een dorpspomp had gestaan.

**De archeologische beschrijving van de site en het onderzoek dat heeft plaatsgevonden: methodiek van het onderzoek en de resultaten.*

Bij ingrijpende wegeniswerken in het centrum van Herselt werd bij het uitgraven van een sleuf voor de riolering een bakstenen constructie aangesneden. Na een kort bezoek op woensdag 18-11-2009 werd met de werfleider, de Heer André Meuris (Agentschap Wegen en Verkeer Antwerpen, MOW) afgesproken dat de dag erna een ploeg van het VIOE de waterput zou komen registreren (Fig. 3). De waterput zou rondom rond vrij worden gemaakt met de machine en erna worden opgekuist, gefotografeerd en ingetekend.

Voor het aanleggen van de put werd een ronde kuil gegraven waarin de latere bakstenen waterput opgebouwd werd (Fig. 5, 2). Deze aanlegkuil werd later met grond vermengd met puin en mortel opgevuld. Na een nivellatie werden de stenen bovenaan naar elkaar toe gemetst in steeds meer vernauwende cirkels zodat ze oorspronkelijk bovenaan vrijwel volledig toe was (Fig. 5, 3). Bij de wegeniswerken werd door de graafmachine een deel van dit bovenste gedeelte vernield bij het uitgraven (Fig. 6), zodat er maar zes tot negen rijen van de naar elkaar toelopende bakstenen bewaard bleven. De put is hoofdzakelijk vervaardigd uit bakstenen van 19 x 10 x 4 cm waarvan er sommige aan één zijde een breedte van 8 cm hebben. Aan één zijde werd, om een deel van de putwand op te bouwen, gebruik gemaakt van blokken in Diestiaan ijzerzandsteen (Fig. 5, 4 en Fig. 7). Enkele van deze stenen tonen duidelijk één afgeronde concave zijde wat ons doet vermoeden dat het hier om hergebruikt materiaal gaat van een andere en/of oudere waterput. Het geheel werd bij elkaar gehouden door een geelgrijze mortel.

Via mondelinge informatie van oudere inwoners van de gemeente die tijdens het registreren een bezoek brachten weten we dat deze geregistreerde waterput zich bevond onder de dorpspomp die het dorp voorzag van water vooraleer er waterleiding werd aangelegd. Ze werd uiteindelijk afgebroken in het begin van de jaren '60. Oude foto's tonen ons deze waterpomp die bestond uit een arduinen bovenbouw met een ijzeren arm (Fig. 8). Ze stond aan de zuidoostelijke zijde van het langgerekte plein in het centrum van Herselt op een graspleintje waar eveneens een lindeboom werd aangeplant. Hoe oud de pomp juist is, is niet gekend. Wel weten we, eveneens aan de hand van oudere foto's, dat er voorheen een andere pomp stond die werd afgebroken tijdens het rechtekken van de baan van Aarschot naar Westerlo. Deze foto werd door de werfleider gevonden in een woning, die afgebroken werd voor de huidige herinrichting van de N19 (Fig. 9). Ze laat duidelijk zien dat de eerste pomp meer in het midden van het plein stond en in de weg stond van de nieuw aan te leggen baan. Een tweede bewijs van de aanwezigheid van deze oudere pomp op een andere plaats, kregen we weer van de werfleider, die bij het opbreken van het wegdek een volledig afgebroken constructie zag in het midden van de baan. Deze constructie was alleen maar herkenbaar aan het door elkaar gegooid puin van een bakstenen waterput en was niet meer als zodanig herkenbaar.

Slechts één feit leert ons wanneer deze pomp werd opgericht. In 1846 werd de eerste staatsbaan aangelegd van Aarschot naar Westerlo, waardoor een groot stuk van de oude baan werd rechtgetrokken en een gedeelte van de dorpskom werd verlegd (Kennes, 2000: 3). Hier moeten we het verplaatsen van de dorpspomp aan koppelen. Wat er na de afbraak met de onderdelen van de pomp gebeurde is niet geweten.

Deze kleine ingreep bracht voor de oudere inwoners de verdwenen pomp in herinnering. De plaats waar de waterput werd aangetroffen zal in de bestrating worden aangeduid en zal voorzien worden van een korte tekst. De manier waarop zal door de stad en de uitvoerder verder bekeken worden (Fig. 10).

IV. Bibliografie

- Herselt in beeld, 1978. (fotoboek uitgegeven door de Heemkundige kring van Herselt)
- KENNES H. & STEYAERT R. 2000: *Bouwen door de eeuwen in Vlaanderen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur: Deel 16n2, Provincie Antwerpen. Arrondissement Turnhout. Kanton Westerlo, Turnhout.*
- <http://inventaris.vioe.be>

V. Trefwoorden

Hedendaagse periode – dorpspomp – waterput – baksteen-19^{de} en 20^{ste} eeuw

VI. Kaarten

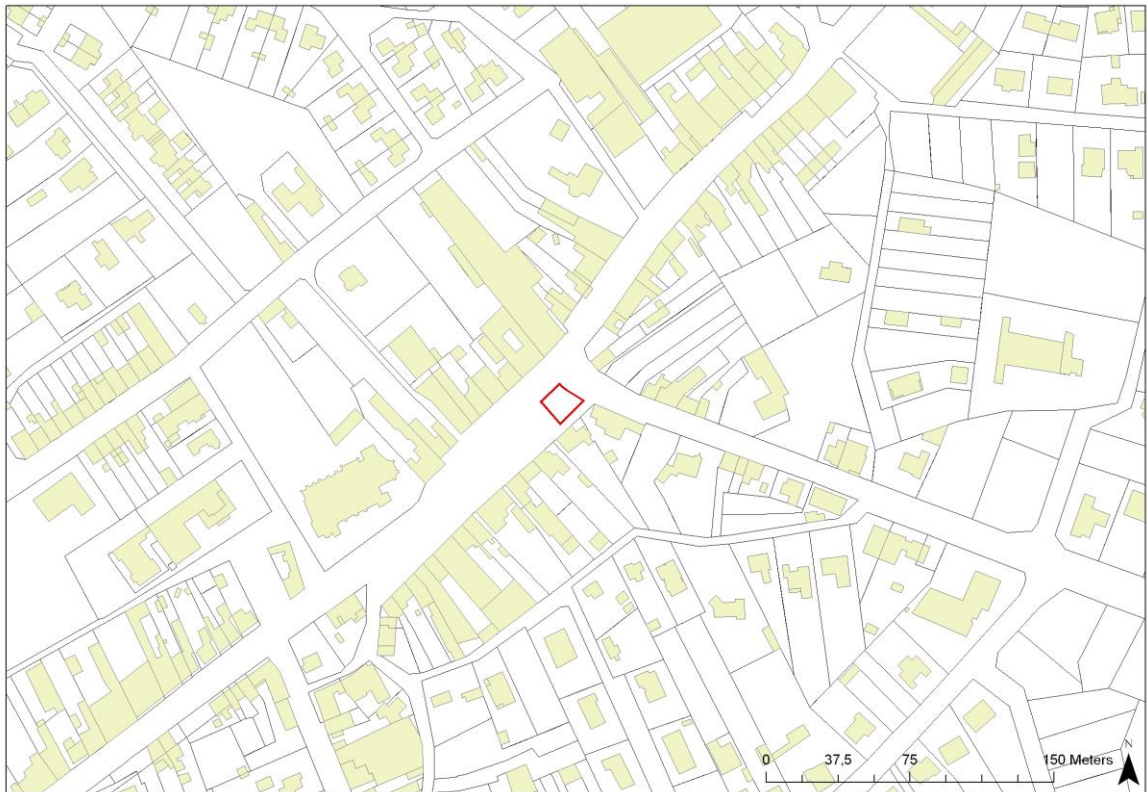


Fig. 1: Kadastrale kaart met aanduiding van de vindplaats in het rood.



Fig. 2: Topografische kaart met aanduiding van de vindplaats in het rood.

VII. Foto's



Fig 3: Toestand op het terrein na het ontdekken van de waterput.

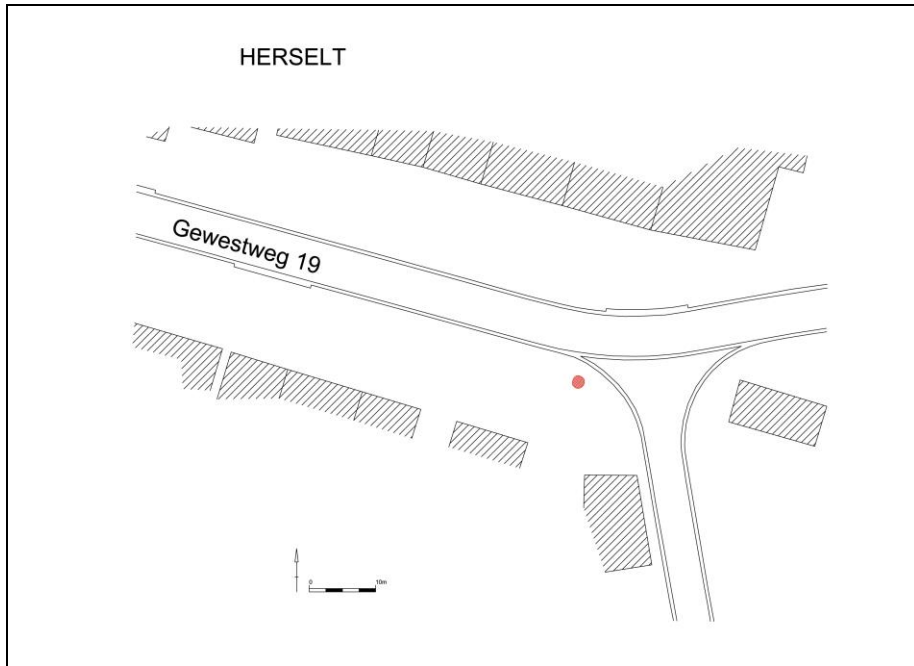


Fig 4: Plan met de positie van de waterput ten opzichte van de N19.

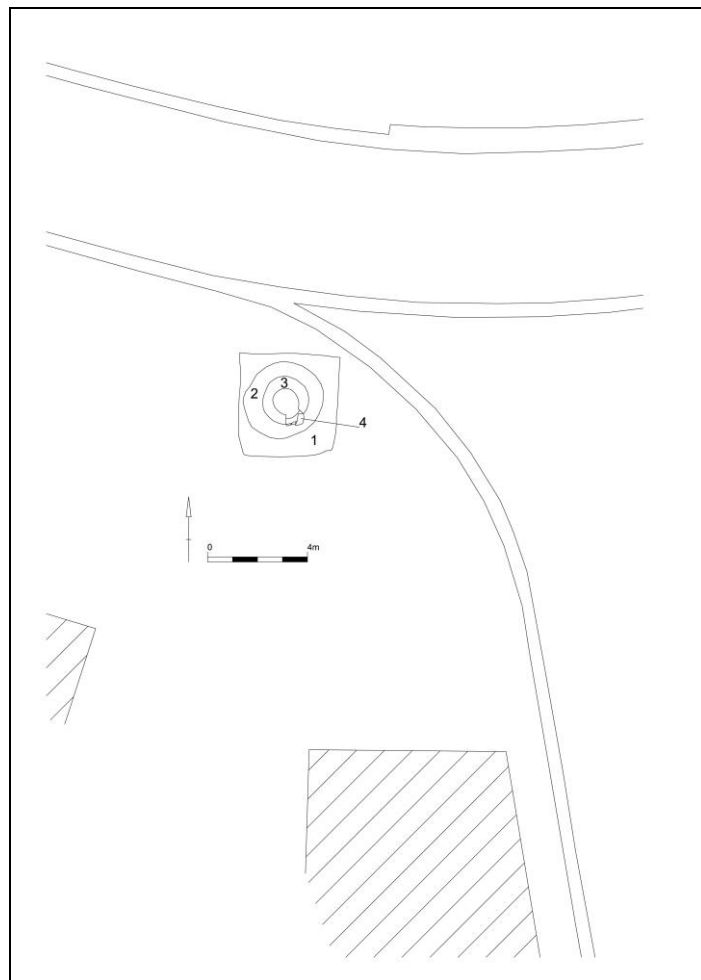


Fig 5: Plan met de ingetekende sporen. 1: werkputrand; 2: opgevulde aanlegput; 3: bakstenen lichaam van de waterput; 4: steen in ijzerzandsteen.



Fig. 6: bakstenen lichaam van de waterput bovenaan.



Fig.7: gebruik van ijzerzandsteen in het putlichaam.



Fig.8: de dorpspomp op een foto uit het begin van de 19 de eeuw.



Fig.9: de eerste dorpspomp voor het rechtekken van de N19.



Fig.10: het opkuisen van de waterput.